

que así los tiene, seyendo en la tierra, o falta veinte seyendo en otra parte; que perderia despues su derecho: e gana la herencia aquel que fuesse así tenedor della. La segunda manera es, quando aquel que tiene los bienes, e la herencia del finado, ha razon de tenerla, (2) e sabe ciertamente, que non ha derecho ninguno en ella. E esto seria, como si la ouiesse comprada de algun ome que sopiesse ciertamente, que non era fuya, nin auia derecho de venderla. E la tercera manera es, quando sabe ciertamente, que non ha derecho en ella, e demas, non puede mostrar razon cierta por que la tiene. E en qualquier destas dos maneras que agora diximos a postremas, si aquel que ha derecho en la heredad, non la demanda a los tenedores della fasta treinta años, (3) sabiendolo, o podiendolo fazer, dezimos, que pierde por su negligencia aquel derecho que en ella auia: e gana por este tiempo el otro que la touo. Pero el que fuesse menor de veinte, e cinco años, (4) non podria perder por este tiempo sobredicho, el derecho que ouiesse en la heredad, en tanto que fuesse menor desta hedad.

De como deve ser partida la Herencia entre los Herederos, despues que fueren entregados della. E otrosi, de como se deuen amonjonar las Heredades, quando contienda acaesciese entre ellos en esta razon.

Entregados seyendo los herederos, de la heredad, e de los bienes del finado, acaescen muchas vezes defacuerdo (1) entre ellos, por razon de las cosas que son apoderados todos comunalmente; por que por fuerza han de venir a particion. (2) Onde pues que en los Titulos ante deste fablamos, de como deuen ser apoderados los herederos en los bienes de aquellos a quien heredan, queremos aqui dezir, como los deuen partir entre si. E mostrar, que cosa es esta Particion. E que pro viene de ella. E quien son aquellos que la pueden demandar. E a quien. E quales cosas pueden partir. E quales non. E en que manera deve ser fecha la particion. E de si diremos, e mostraremos, que poder ha el Juez, ante quien vienen a pleyto los herederos en razon desta particion.

LEY I.

Que cosa es particion, e que pro viene della.
Particion es, departimiento que fazen los omes entre si, de las cosas que han comun-

§. quod si quis, & ibi nota in gloss. ff. de petit. heredit. idco nimirum, si titulus putativus pro herede habeatur pro non titulo: ut sic non excludatur agens petitione hereditatis, ut in dist. leg. 1. in princ. vide latius ibi per eum. Adverte tamen, quod titulus universalis non semper, & regulariter obstat agenti petitione hereditatis, sed in certis casibus, veluti quando venditor non compareret, vel hereditas est modico pretio distracta, vel quando emptor est sciens, vel emptus est a filio hereditas, ut in dist. §. quod si quis, cum sequent. & not. gloss. in dist. leg. hereditatem, unde ratio Alex. in ratione differentie non est ita concludens, licet ista L. partitaram potest induci pro Alex. cum dicit: E esto seria si la ouiesse comprado, &c. Sed videtur, quod sit restringenda hæc lex, juxta terminos juris communis, scilicet ad dictos casus, dist. §. quod si quis, & gloss. in dist. leg. hereditatem, & potius videtur forte dicendum, quod titulus putativus, sive universalis, sive singularis non excludat agentem petitione hereditatis: eo quia tunc non militat ratio supra in principio hujus gloss. tradita, scilicet, quod in pari causa melior sit conditio possidentis: non est enim par causa tituli putativi ad verum, & sic, quod dictum gloss. & Bart. in dist. leg. 1. ff. quor. honor. indistincte procedat, & reproberetur dictum gloss. in dist. leg. fin. ff. pro legat. conclude ergo, quod in illis casibus, in quibus petitio hereditatis datur contra titulo possidentem: tunc prescribitur petitio hereditatis per 10. vel 20. annos, ut hic habes, & notat gloss. in dist. leg. hereditatem: quia cum tunc excedat istos terminos, excedat a non suis terminis possesset etiam respondere, quod hæc lex non apperiat, quod ageretur petitione hereditatis, & forsitan poterat agi rei vindicatione, cui prescribitur pro titulo possidentem prescriptione longi temporis, prout & habetur, & no-

ta in dist. leg. fin. C. de Edict. D. Adria. toll. ubi etiam vide Jason. col. fin.

(1) *De teneria.* Idem titulum, quo eam acquisitit a non domino, ut subjicitur, & datur contra eum utilis petitio hereditatis, L. etiam, §. si quis sciens, ff. de petit. heredit. tanquam contra emptorem universalitatis, & si pretendat quis se emisse ab herede: videtur possidere pro herede: qui enim allegat se heredem: cum non sit, dicitur possidere pro herede, text. & gloss. & Paul. in leg. pro herede, ff. eod. & hoc quando credit se heredem: nam si scit non se heredem esse, potius dicitur pro possessore possidere, secundum gloss. & Paul. ibi; in sequenti vero casu possidet pro possessore tantum.

(2) *Trinta años.* Adde L. hereditatis, C. de petition. heredit.

(3) *Menor de veinte e cinco años.* Adde L. fin. C. in quib. caus. in integ. restituit. non est necessar. & L. 9. tit. fin. infra ead. partit.

TITULUS DECIMUS QUINTUS.

Familia herciscunda in summa.

(1) *Defacuerdo.* Communio solet excitare discordiam, ut hic adde L. in communi, ff. de servit. urban. predior. & L. cum pater, §. dicitur, ff. de legat. 2. L. si non sortem, §. si centum, ff. de condit. indebit.

(2) *De venir a particion.* Nam sequitur expeditum commissa negotia plures, & naturale vitium est negligi quod commune est, ut se nihil habere, qui non totum habet arbitretur denique suam quoque partem corrumpti patitur, qui invidet alienæ, L. 2. C. quantum, & quib. 4. pars, lib. 10. unde divisio quæ procedit de fratrurn concordia laudatur, L. fin. ff. famil. hercisc.

L E X I.

Divisio est communium rerum partitio: & per eam evi-

TITULO XV.

LL. del
tit. 8.
lib. 5.
Recop.

nalmente (1) por herencia, o por otra razon. E viene ende grand pro, (2) quando es fecha derechamente. Ca se tiran por ella defacuerdos (3) muy grandes, que nascen entre los omes a las vezgadas, por razon de las cosas que han de lo vno: e tienele cada vno por pagado con su parte, quando la ha, e alifiala mejor, e apronechaf. se mejor, e mas, della.

L E Y II.

Quien son aquellos que pueden demandar Particion, e a quien: e quales cosas pueden partir, e quales non, e en que manera.

Cada vno de los herederos (1) que ha derecho de heredar los bienes del finado, puede demandar a los otros que los partan entre si. E pueden ser partidos (2) estos bienes, segun manda el testador en su testamento, quando lo Partida VI.

evitantur scandala: & quolibet contentatur parte sua prædiligens eam quam communem. Hoc dicitur.

(1) *Comunalmente.* Nam ubi non est communio, non habet locum divisio, L. sed & si, & ibi Bartol. ff. de reb. eor.

(2) *Grand pro.* Ut in dist. L. 2. C. quantum, & quib. 4. pars, aliquando tamen expedit rem cum alio habere communem, L. hoc iudicio, §. si conveniat, in fin. ff. commun. divid. & adde etiam quod titulus divisionis præstat justam causam prescribendi, L. si ancillam, §. si per, ff. pro suo, gloss. fin. & ibi notat. Floria. in L. cum putarem, ff. famil. hercisc. & gloss. & ibi not. Paul. in L. 1. C. communia utriusq. iudicii, Bart. in L. cum solus, ff. de usufructu. col. 2.

(3) *Defacuerdo.* Ut supra. in rubr. sic, & Ambr. in lib. de Abraham, cap. 3. dicit divide, ut potius maneat amicitia: indivisa domus duos non sustinet, & adde L. sancimus, §. si autem, non in auro, C. de dona.

L E X II.

Quilibet hereditum potest divisionem petere a coherede hereditatis defuncti: non tamen debent dividi malæ herbe seu porione, aut libri incantationum, sed comburantur, nec etiam malæ acquirita in hereditate inventa, sed domus, aut eorum hereditibus restituantur, aut eis non inventis amore Dei dentur. Hoc dicitur.

(1) *Herederos.* Quid si sit prodigus unus ex hæreditibus, cui bonis interdictum sit? Vide text. singular. in leg. ex castrens. in princ. ff. de castrens. pecun. quod iste neque provocari potest ad divisionem, quem text. dicit singularem Bald. in leg. juvenus nulli. C. de Sacrosanct. Eccles. minor etiam viginti quinque annis, seu ejus curator, poterit petere divisionem, ut probari videtur in leg. lucius, ff. famil. hercisc. quod procedit indubie, quando pupillo, vel adulto utile sit: nam alias licet provocari, ipsi provocari non possunt ad divisionem, ut in leg. inter omnes, C. de præd. minor. L. inter pupillos, ff. de auctor. tutor. tradit Bart. in dist. leg. 2. C. quando, & quib. 4. pars, & ibi latè Lucas de Penna, col. 3. & 4. Jacob. de Aret. Cyn. & Bald. in leg. 1. C. si advers. transact. Bald. in leg. 1. ff. de reb. eod. Bart. & Doct. in leg. si convenerit, ff. pro socio, gloss. & Bart. in dist. leg. jubemus nulli, & tradit etiam Joann. And. in addition. Spec. tit. de curat. in rubric. de furios. vers. idem est dicendum, quod de minore secundum Bald. in dist. leg. jubemus nulli, in princ. cum gaudeat privilegiis minorum, gloss. in leg. 2. C. de curat. furios. de Ecclesia etiam vide in dist. leg. jubemus nulli.

(2) *Partidos.* Concordat cum leg. 2. ff. eod.

(3) *En los titulos.* Supra de testam. qui est ead. partit.

De la Partic. de la her. y de los Amoj.

fizo; o si murio sin manda, deuen partir la herencia del, segund dicen las leyes que fablan en esta razon, en los Titulos (3) que son puestos de suso. Pero si en los bienes del testador fueren falladas algunas cosas malas, (4) así como pongonias, (5) o malas yervas, o dañosas melezinas, (6) o libros, o escrituras de encantaciones malas, (7) o otras cosas, de aquellas que son defendidas que non vsen los omes dellas, non las deuen partir entre si; ante dezimos, que las deuen quemar, y destruyr. (8) Otrosi, si fallaren en los bienes de la heredad algunas cosas que fuesen mal ganadas; así como si aquel que las gano, fue ome que recibio, o tuuo en su poder, algunas rentas del Rey, e furto algo dellas; (9) o si furto, o robo, o forzo a otro ome alguna cosa, o lo gano de vsura, (10) non lo deuen partir entre si Hh los

titul. 1. & in titul. 13. ead. partit. ubi de successione. ab intestat.

(4) *Cosas malas.* Concordat cum leg. cetera, §. mala medicamenta, ff. eod. unde neque venit ista in petitione hereditatis prout arg. ibi Bald.

(5) *Pongonias.* Antiquitus in civitate Maslensis venenum cicuta temperatum publicè custodiebatur, quod datur ei, qui aliquid commisset: propter quod mors esset illi spectanda, ut dicit Floria. referens Valerium Max. in dist. §. mala medicamenta.

(6) *Melezinas.* Secus si aliquo alio admixto possent ad medicinam prodesse, ut in leg. 17. tit. 5. partit. 5.

(7) *Encantaciones malas.* Hos vocat consultus in dist. §. mala medicamenta, libros improbatæ lectionis veluti artis magicæ, vel sortilegiorum, ut habetur 26. quæst. 2. per totum, ubi in cap. qui sine tradit. Archid. de arte, quæ dicitur notoria, per quam quidam scire cupiunt, quæ est inefficax, & improbatæ, ut etiam tradit S. Thom. 2. 2. quæst. 96. ad 1. art.

(8) *Y destruyr.* Notatur hoc ad mandata confessorum, qui mandat contentibus, quod libros improbatæ lectionis comburant, facit L. damnator. C. de heredit.

(9) *Dellas.* Concordat cum dist. §. mala medicamenta, versic. sed & si quid ex peculatis, & adde quod habetur in leg. 16. tit. 26. 2. part.

(10) *De vsura.* Nota bene, quia reprobatæ hic opinionem illorum, qui dicebant, quod cum in usuris transferatur dominium in usurarium, licet repeti possent per conditionem indebiti, ut per conduccionem ex canone de usuris per totum, bona quaerita ex usuris per defunctum veniunt dividenda inter heredes, quam opinionem tenuit Jacob. de Aretin. & Ricar. & sequitur Bald. in leg. bona quæcumque, C. famill. hercisc. & in dist. §. mala medicamenta, ubi & idem vult Floria, & etiam Alberic. contrariam tamen opinionem, imò quod usura non veniant in iudicio diversorio tenet Odofred. in dist. §. mala medicamenta, dicens, quod si pater in extremis confiteretur, quod quidquid haberet, quæsit ex usuris, unde mandat restitui, quibus est extoritur, & si non apparent, mandat dari pauperibus, & filii solam relinquant benedictionem, quod filii non habebunt inter se hoc iudicium, neque ista dividere possunt, & tenuit etiam Rosied. in tit. famil. hercisc. §. quantum est, & etiam Salic. in dist. leg. bona, qui ponderat ad hoc, dist. §. cum vult, quod iniuste quaerita non veniunt dividenda, & non potest dici quaeritur, quando dominium non fuit translaturum, tenuit etiam Guido de suza, relatus ab Alber. & hanc opinionem sequitur Joann. de Anania in rubr. de usura. ad fin. & sequitur etiam Socin. consil. 127. col. pen. vol. 3. quæ opinio

los herederos; ante dezimos, que deuen tornar, (11) e dar estas cosas atales, a aquellos cuyas fueren, o a los que lo suyo ouieren de heredar. E si non supieren ciertamente, cuyas fueren estas cosas que fuesen asi ganadas, estonce se deuen dar por Dios: (12) porque el anima de aquel que asi las gano, non sea penada por ellas. (13)

no approbatur hic: & tene menti, & adde iuxta istam materiam, quæ notat Bald. in leg. cum oportet, in princ. col. 1. versic. modo quæro, C. de bon. qua liber. & Alex. in leg. quod serous, ff. de acquir. poss. & Paul. de Castr. in leg. si barei, ff. ad leg. falcid. in versic. item not. hic argumentum.

(11) Tornar. Non ergo erit melior conditio possidentis: sed compellendi sunt ad restitutionem, & confert, quod notat Bald. in leg. 1. in fin. C. pro socio. quod Episcopus poterit compellere focium illius, qui ex prauitate usuraria multa quæsiuit: & socio communiavit ad restitutionem usurarum, licet iste focius, qui compellitur, non exercuit usuras. Allegat. L. quod enim, ff. pro socio. & Martin. Silla. idem tenentem, & potest induci ista lex, quod si aliquis faciat maioriam de aliq. re, quam forte per violentiam comparauit, quod hæredes non teneant eam tradere ei, cui est relicta tit. maioris in contrarium tamen est text. & ibi notat Paul. de Castr. in leg. si a substituto, §. barei, ff. de legat. 1. in fin. & ibi Paul. versic. in legato autem certa speciei, quid autem si testator facit maioriam de tali oppido cum omnibus, quæ ibi possidet, an venient etiam fundi, quos mala fide possidebat, vide Bald. quod non, C. de verbor. signifi. in rubric. versic. quid ergo.

(12) Por Dios. Adde quæ habentur in cap. cum tu de usur. & in cap. cum sit de iudicis, & an poterunt isti distribui pauperibus, per executores testamenti, vel debeat adiri Episcopus, vide per Joan. Andr. in cap. de testam. libr. 6. & quibus pauperibus sint danda, an illis, qui sunt in loco, ubi exercuit defunctus usuras, vel rapinas, vel pauperibus domicilii defuncti, vide quod in hoc latè tradit Joan. de Ana. referens consil. 32. Fred. de Senis in dist. cap. cum tu, col. 4. & 5. & an super istis lucratis teneat compositio facta? Paul. de Elea. 2. in elem. 2. de pen. & remis. tenet, quod non, & refert, & sequitur Joan. de Imol. dicens esse bene notandum contra componentes cum hæredibus usurario- rum super usuris, & malè ablati: quia non videtur valere talis compositio, neque patrocinari quantum ad Deum, eis, quibus sit remissio, ut in regul. peccatum, de regul. jur. l. 6. & hanc opinionem sequitur Bald. in leg. post decisionem, C. de sur. quam sequitur Joann. Ana. in cap. cum sit, de iudicis, Cardin. tamen in dist. elem. 2. in 5. nota. in terminis, quando quantitas est incerta, tenet, quod Episcopus potest transigere. Secus si sit certa, arg. cap. quamquam, in versic. caterum, de usur. lib. 6. & tenet Angel. in disputat. sua, incipit bastensis miles, de quo vide etiam per Socin. in dist. consil. 127. quantum in presentibus consultatione, col. 3. & 4. An autem Papa possit absoluerè, & liberare a restitutione istorum incertorum, est non fiat integrè: vide per Hosti. in cap. 2. de penitentiis, & per Cardin. & Joann. de Imol. in dist. elem. 2. & tradit etiam Socin. in dist. consil. col. 10. & vide Archiepiscopus Florentin. 2. part. tit. 2. cap. 6. in fin. & Siluestrum in summa, in part. restitut. 8. versic. 8. quaritur.

(13) Por ellas. Si enim defunctus penituit, & in vita restituit voluit, talia ablata, & iniusta, est alius in se huius satisfactionem suscepit, non volabit defunctus ad Patriam Cælestem, nisi completa satisfactione, ut tradit S. Thom. in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 1. q. 3.

L E X III.

Dividenda sunt inter hæredes quæ sita per filium

L E Y III.

Quales ganancias es tenuto el vn hermano de partir con el otro.

Todas las cosas que el fijo ganare en mercaderia (1) con el auer de su padre,

cum bonis patris, & confert filius arthas, donationem, & dorem profectiam fratribus in divisione paternæ hereditatis, nisi testator ei donet in testamento, vel ne conferantur, exprimat, sed extraneo hæredi non confert filius cohæres supra dicta. Hoc dicit.

(1) Mercaderia. Habet hic expressum, quæ omne id quod lucratur filius familias cum pecunia patris, dicitur peculium profectum, & totum quæritur patri, & post mortem patris venit conferendum fratribus, & idem habetur in L. 7. tit. 4. De las laueres, e particionez, lib. 3. foro. LL. & idem voluit gloss. in L. cum oportet, in princ. de bon. qua liber. & tenet Spec. tit. de iudic. §. sequitur, versic. quod si alter filiorum, & sic videtur prout, & glossator legum Tauri Didacus a Castello dicit in L. 29. in 1. gloss. per istam L. corrigi illam communem Doctorum opin. qui in hoc concludebant, quod quatenus lucrum est attribuendum pecunie dicatur profectum: & quæratur patri, quatenus verò industria, & laboribus filii aduentitium, & quæratur filio quoad proprietatem, & non conferatur fratribus post mortem patris, & sequitur Bart. & communiter Doct. ibi & tenet Bar. & Bal. in aut. ex testamento, ubi Bal. col. 4. C. de colla. & quia hæc materia diffusè scribitur, repetio quod Soci. consil. 92. 1. vol. incipit circum primum huius consultationis articulum, col. antepe. & pe. & sic latè tangit istum articulum, & distinguit quinque casus. Primus, quando pater non vult per se negotiari, tantum vult negotiari per personam filii, & ponit filium, ut exerceat mercantias suo nomine: & hoc casu, dicitur totum lucrum profectum: quia filius agit, ut gestor negotiariorum paternæ, & tenetur pater infortioria, vel exercitoria, ut inquit, quod cum eod. per totum, & facit ad hoc L. procuratur ex re, ff. de procur. cui tu adde quod in hoc not. Bald. in L. certum, col. 1. versic. quæro hic, & C. fami. heredi, ubi dicit, quod peculium recipit incrementum, & totum incrementum dicitur esse peculium ejusdem generis, L. peculium nascitur, ff. de pecul. & si tu dicitur lucrum operæ est aduentitium concedo, dicit Bald. quantum filius operatur sibi, sed hic videtur operari ipsi patri, cum ejus opera accedat peculio, quod est in dominio patris, argum. L. sicut, ff. de oper. liberto. & confirmatur (dicit ipse) ponendo casum de contra, videlicet quod sit damnus, & non lucrum nunquid hoc damnus attribuetur operæ, & imprudentiæ filii, ut pro aliqua parte referat fratribus? Certè non, imò si fratres volunt peculium conferant ad debitum, & ad damnus, ut in dist. leg. certum, & sic in isto casu plane procedat ista L. partit. & vide ad istum primum casum Socin. consil. 162. vol. 2. ubi notabiliter loquitur. Secundus casus est, secundum Socinum, quando pater non vult negotiari, sed dat pecuniam filio, ut se exerceat, sed ut sibi magis credatur permittit, quod negotietur nomine patris, & isto casu dicit concludendum esse, lucrum esse dividendum, secundum theoreticam Bar. & Bal. & aliorum quæ est communis, de qua supra cum pater noluit negotiari, & sibi totum quærere. Tertius casus quando pater concedit pecuniam filio in peculium profectum, ut de ea ad libitum disponat, & patitur filium negotiari, non tamen expressè consentit, & tenetur tunc pater ex contractu filii, actione tributoria, non in solidum, sed usque ad vires peculii, & concurrat ipse cum aliis

cre-

L. 3. dre, (2) seyendo en su poder, todas las deue aduzir
tit. 8. a particion con los otros bienes que fueron de su
lib. 5. padre, e partiirlas con los otros hermanos. Otro-
Recop. fi dezimos, que la dote, (3) o el arra, (4) o
Partida VI.

creditoribus, non autem potest deducere, quod sibi debetur, ut ff. de tribut. per totum, & hoc etiam casu potest procedere, secundum cum dicta doctrina communis. Quartus casus est, quando pater concedit pecuniam filio, qui negotiatur patre ignorante, & tunc pater tenetur de peculio, & deducitur quod patri debetur prout habetur inquit, quod cum eod. & hoc etiam casu procedat communis opinio jam dicta. Quintus casus est, quando pater non dat pecuniam filio, sed ipsemet accipit clanculum, & negotiatur proprio nomine, & iste casus est disputabilis secundum eum: sed tandem concludit adhuc in eo habere locum dictam communem opinionem, tu cogita super his cum L. ista partit. ita generaliter, & indistinctè loquitur: sed forte attenda æquitate restringenda sit ad dictos casus, juxta doctrinam Doctorum, maxime cum etiam id quod ex laboribus suis filius lucratur, jure etiam isto partiarum dicitur aduentitium, ut in L. 5. tit. 17. part. 4. ubi etiam vide quæ in ista q. dixi. Quid autem si post mortem patris unus ex fratribus exerceat mercantiam, an communicabit lucrum cum fratribus? Vide Bal. in L. si patruus, col. 2. C. communia utriusq. iudic. & Decium consil. 255.

(2) De su padre. An hoc in dubio præsumatur, quod de bonis patris processerit? Vide per Joann. de Plat. in L. defensionis facultas, in fin. C. de jur. fisco. lib. 10. quæ alleg. Gloss. decidentem in L. cum oportet, in princ. C. de bon. qua liber. & tradit Alex. consil. 31. viso testamento. 4. vol. quod recurrendum sit in hoc ad conjecturas, & in dubio debet præsumi de bonis patris acquisitum.

(3) La dote. Adde L. 1. & per totum ff. de collat. dot. & L. filia dotem, C. de colla. & dist. leg. 29. in ordi. Tauri.

(4) O el arra. De donatione propter nuptias dicit L. 1. tit. 11. part. 4. adde L. ut liberi, C. de colla. & dist. L. 29.

(5) Donacion. De donatione ob causam intellige Gloss. Doct. communiter in autent. ex testa. C. de collat. & quia de donatione simplici dicitur infra leg. proxima, pater etiam hic cum subdit, que el padre diere en casamiento.

(6) Contar. Fit enim collatio dotis tanto minus accipiendi, ut in L. dotis, C. de colla. & sic etiam collatio re ipsa dotem conferendo, ut in L. filia licet, C. eod. & aliquando etiam communicando actionem, licet inane foret, ut in autent. quod locum, C. eod. & in L. 1. §. cum dos, ff. de collat. dot. & aliquando etiam liberando cohæredes a dote promissa, ut in L. 2. C. eod. Bart. in L. 1. §. filiam, ff. de collat. dot. & in L. pater filium in fin. eod. tit. & quando dos est a filia recuperata, sit collatio re ipsa ponendo dotem in communi, secundum Bald. in dist. leg. dotis quidem, & vide L. filius, §. ea filia, ff. de colla. dot. ubi quid si fiat mora in collatione dotis, & ibi Bart. & Socin. consil. 64. viso pacto, 1. vol. & de expensis factis in dote, qualiter deducantur, vide L. 1. §. cum dos, & ibi Bart. ff. eod. de colla. dot. Socin. in dist. consil. sexta conclusio, & si fundus dotalis detractis impensis est pretiosior, quam fuerit tempore dationis in dotem, & hoc est causatum ex sola temporum mutatione debet conferri in extinctionem, quæ reperitur tempore collationis, secundum Paul. de Castr. in L. illud, C. de colla. per illum text. & si effectus fuisset vilior sine culpa filie similiter ea extinctione debet conferri, qua fuisset reperitus tempore mortis, cum de collatione agit ut in dist. leg. illud, & tradit etiam Socin. in dist. consil. versic. septima con-

la donacion, (5) que el padre diere en casamiento a alguno de sus hijos, se deue contar (6) en la parte de aquel a quien fue dada; fueras ende, si el padre dixesse señaladamente, quando
Hh 2

clauso si tamen ultra expensas factas est effectus pretiosior propter plantationem, & non propter mutationem temporum, illud plus in quo est pretiosior, quam tempore quo habuit tanquam aduentitium, non confertur secundum Paulum, & Doctor. ubi supra, & Socin. in dist. consil. versic. 8. conclusio.

Et quid si dos perit, sine culpa filie: quia vitæ factus est inops, forte quia vitæ in mari, vel res dotalis chasmate, vel alluvione perit: Bald. Novel. in tract. de dote chart. 9. colum. 2. dicit, quod tunc non imputabitur, in legitimam post mortem patris: cum etiam tunc pater tenetur redotare, si possit, ut in autent. sed quamvis, C. de rei uxori. actio. & ita dicit se consuluisse, & an dos duam Avus paternus dedit nepti vivente filio patre ejus, mortuo patre imputetur in legitimam, quam debeat habere in bonis patris? Est questio latè discussa per Angel. & Alexand. in L. in quartam, ff. ad legem Falcid. & resolutio videtur esse, quod, aut constat avum dedisse contemplationis neptis, & non contemplatione filii tunc non imputatur in talem legitimam: si verò dedit contemplatione filii, vel dubitatur & tunc, debet sibi imputari in legitimam debitam in bonis patris, quasi a patre suo dotata sit, L. sed & si plures, §. in arrogato. ff. de vulga. & pupill. quod tamen hodie in regno non procederet: cum per matrimonium liberetur filius a patris potestate, per L. Regni, & sic onus dotandi neptem quod pater de jure antiquo tenebatur propter filium, L. dedit dotem, & ibi Bar. ff. de colla. bono. L. 8. tit. 11. 4. part. cesset in isto casu, non potest dici, quod dos quæ obvenit nepti ab avo dicatur profectitia, respectu patris, ut sic imputetur per ea quæ not. gloss. in L. qui in aliena, §. interdum in versic. faciet hæredem, ff. de acquir. hæredi. Bart. in L. quæstium, in princ. ff. de legat. 1. vide per Alex. in dist. leg. in quartam, 14. & 15. col. & in consil. 31. viso testamento, 4. vol.

Quid autem si filia vivo patre decessit relicta filii, an dos data filie computetur filii ejus in legitimam? Bart. in dist. leg. in quartam, col. pen. ff. ad legem Falcidiam, dicit quod imputetur, & conferatur per L. illam, C. de collat. & L. quoniam Novella, C. de inoffic. testamento. & per alia quæ ibi videbis, & ex cuius fundamentis potest colligi, quod hodie de jure regni, cum filia liberetur a patris potestate per matrimonium, & sic dos data filie exivit a patrimonio patris, & in ea habet filios hæredes non computatur filii in legitimam in bonis avi, & ita consuluit Paul. de Castr. in casu ubi erat simile statutum, consil. incipit visis, & ponderatis omnibus, & refert, & sequitur Decium in L. illam, colum. fin. C. de collat. videtur tamen in hoc contrarium esse tenendum, etiam de jure regni, per dist. leg. 29. in ordin. Tauri, ibi cum dicit, ellos, e sus herederos: & sic etiam hodie de jure regni talis dos imputabitur nepotibus, & tenebuntur conferre eam per dist. leg. 29. & vide in materia not. consil. Alexan. 4. vol. consil. 23. incipit visis dubis, & an istud jus conciliandi transmittatur ad hæredes? Vide text. & Bar. in L. 1. §. ibidem, ff. de colla. bono.

Sed quid si pater dedit filie magnam dotem, & postea in testamento, illam instituit in una uncia, & alium filium, vel filios in residuo, utrum si filia voluerit habere illam unciam ex testamento, cogatur conferre dotem quam habuit? Raphael. Fulgo. ponit istam questionem in L. si emancipati, col. pen. C. de collat. & concludit, quod si apparet patrem instituisse filiam in minima parte, eo quod prius magnam dotem habuisset tali casu collatio cessabit: quia apparet de voluntate

10-

do dela data, o en su testamento, que non querria (7) que dela contassen en su parte. E esto ha lugar, quando los hermanos tan solamente heredan los bienes de su padre, o de su madre. (8) Mas si otro extraño fuere establecido con ellos por heredero, entonces las ganancias son llamadas, aduenticias, o dotes, que fueren dadas a los hermanos, non las deuen meter en particion con los extraños, (9) nin las deuen contar en su parte con ellos.

testatoris, argum. L. ex parte, §. intestato, ff. famil. hercis. si vero non appareat de voluntate testatoris collatio non cessabit, licet partes sint inaequales: habet tamen filia expeditum remedium, quod abtineat, scilicet a bonis patris, & non cogetur dotem conferre, L. pen. ff. de collat. dot. & facit ad hoc L. 2. §. si tres, ff. eodem, ubi neque indignari eos: si plus conferant, & minus accipiant: quia in potestate eorum fuit bonorum possessionem amittere; adde etiam dist. leg. 29. in ordin. Tauri, ubi: pero si se quisieren apartar de la herencia, &c.

Quid tamen, si filia esset meliorata in tertio, & quinto bonorum, & velit praeteritum, & nolit succedere tit. universalis, ut haeres, an tunc teneatur dotem conferre? Et videtur quod non cum tunc non sit locus collationi, ut tradit Jason in L. si emancipati, colum. 12. C. de collat. quod tamen intellige, nisi melioramentum cum datus in dotem esset inofficiosum: nam tunc rescinderetur de melioramento, quod esset inofficiosum, iuxta nota. in L. 1. C. de inoffic. donatio. ff. in dist. leg. 29. qui enim non vult succedere universaliter non tenetur conferre nisi ad legitimam, vide per Bald. in L. si emancipati, in fin. C. de collat. & vide L. sum responsio, C. de legat.

Sed an conferatur id quod venit ad filium, jure primogeniturae, seu majoriae? Bald. dicit, quod non in auctent. ex testamento, col. fin. versic. cap. 1. C. de collat. quod plane procedit in his quae veniunt jure antiquae majoriae, si vero majoria esset nova, videtur quod si velit esse haeres, quod debeat conferre, vide quae not. Bart. & Alexand. in L. si patroni, in princ. ff. ad Trebell. & audio fuisse pronuntiatum in Cancellaria Granatensis, quod bona relicta tit. majoriae imputantur in legitimam: & sic sequitur, quod si imputantur, & conferantur, per reg. l. illud, C. de collat. Conferatur ergo pretium rerum majoriae novae, facit L. omnimodo, §. imputari, C. de inoffic. testamento. ubi pecunia data promissa, conferatur: & idem notatur ibi: de feudo empto à patre, vide Antonium in cap. 1. §. praeterea ducatur, de prohib. seu. aliena. per Frede. & Marti. Landen. in tractat. de majoricatu, cogitabis super hoc.

(7) Non querria. Concordat. cum auctent. ex testamento, C. de collat. & intellige nisi in id quod excedat tertium, & quintum, & patrem legitimam: nam quod excederet teneatur conferre, ut in auctent. unde si patens, C. de inoffic. testa. ff. in L. 29. in ordin. Tauri, & not. Bald. in L. si emancipati, in fin. C. de collat. & infra eodem L. proxima, in fin.

(8) De su padre, o de su madre. Adverte, quod collatio non habet locum nisi inter descendentes succedentes ascendentes, & non inter alios unde inter ascendentes neque inter tranversales, neque inter extraneos non habet locum, secundum Bart. & Paul. & Alex. & Doct. in L. si emancipati, C. de collat. ubi vide late per Jason. col. 5. cum sequentibus.

(9) Can los extraños. Adde L. fin. vers. si autem, C. communia utriusque judicii.

LEY III.

Donationem inter vivos à patre filio factam, &

Como las donaciones que el padre haze en su vida a algund su fijo, si deuen ser contadas en su parte, o non.

EN su vida faziendo donacion el padre a su fijo que estuviere en su poder, (1) si despues non la reuocare (2) fasta su muerte, este fijo aura la donacion que desta guisa le fuere fecha, libre, e quita: e non gela pueden contar en su parte (3) los otros hermanos en la parti-

tion; fueras ende, si el padre ouiesse dado en casamiento a los otros hermanos alguna cosa, segund dize en la ley ante desta. Ca, si este fijo aral quisiesse contar a los otros hermanos en sus partes, las donaciones que el padre les fiziera en razon de casamiento; eitonçe dezimos, que sea otrofi contada en su parte, la donacion que el padre fizo a el en su vida. E esto es, porque se guarde eualdad (4) entre ellos. Pero si el padre fiziesse tan grand donacion al vno de sus fijos, que los otros sus hermanos non pudiesse auer la su parte legitima, en lo al que fincasse; dezimos, que estonce deuen menguar tanto (5) de la donacion, falta que puedan ser entregados los hermanos de la su parte legitima que deuen auer.

non revocatam non confert ipse filius, nisi & ipse ceteris fratribus donata velit sibi confert: si tamen donatio est immensa revocatur utque ad legitimam ceteris persolvendas. Hoc dicit. (1) En su poder. Innuat ergo ista lex contrarium esse in donatione simplici quae fieret filio emancipato: illa enim veniet conferenda cum fratribus, ut in L. ut liberis, §. fin. C. de collat. Bart. in L. 1. §. neque castrense, col. pen. ff. de collat. honor. & in auctent. ex testamento, C. de collat. & tradit Alex. in dist. leg. ut liberis, ubi dicit, quod ita communiter tenetur, & ita videtur tenendum, licet Decius in L. illud, C. de collat. tenere velit contra istam communem opinionem per text. in dist. leg. illud, & procedit vice tractatur de conferendo donationem alitis filius, qui sunt in potestate, sive alitis filius emancipatis, nam etiam emancipati inter se conferunt donationem simplicem, ut tenet Bart. in L. si emancipati, in 2. quasi. princip. C. eod. ubi Alex. col. pen. dicit, quod ista opinio magis communiter approbatur quod consulendo limitat Decius conf. 39. licet in casu proposito, col. pen. vers. 3. quia istem, quando ex hoc non resultaret inaequalitas inter filios emancipatos: sed in omnibus esset aequalitas: nam si resultaret ex collatione inaequalitas: tunc non deberet fieri collatio inter emancipatos, quod dicit esse de mente omnium Doctorum considerata dicta ratio Bart. vide ibi per eum: si vero donatio simplex ferret à matre, illa, non venit realiter conferenda à dist. leg. illud, & rationem differentiae inter matrem, & patrem donante filio emancipato ponit Bart. in dist. §. neque castrense, col. pen. non tamen donatio facta à patre filio emancipato imputabitur in legitimam, nisi à patre sit dictum, ut in L. si quando, §. generaliter, C. de inoffic. testa. & tenet Bart. in dist. §. neque castrense, col. pen. hodie tamen per L. 26. in ordin. Tauri, filius sive suus, sive emancipatus, videtur melioratus in donatione simplici.

(2) Non la reuocare. Ex hoc apparet, quod loquitur de donatione simplici quae statim non valet, sed morte confirmatur: unde donatio, quae statim valetur inter patrem, & filium in paternitate prout est in aliquibus casibus specialibus, de quibus notatur in L. 2. C. de inoffic. donat. & alias talis donatio simplex veniet conferenda, prout tradit Alex. in dist. auctent. ex testamento, col. 2. versic. ex quo inferitur, & Socin. consil. 91. colum. 4. & 5. vol. 1. Cujus contrarium nititur fundare Decius in dist. leg. illud, & si esset donatio remuneratoria, quae habetur quoad collationem, sicut advenitium, non conferatur, secundum Bald. in dist. auctent. ex testamento, col. 2. ubi etiam, & Alexand.

(3) Contar en su parte. Contrarium videtur disponi L. 3. tit. 4. part. 5. sed dicit ubi dixi. Et adverte, quod ex isto verbo videtur destrui opinio Azo. qui voluit, quod quando donatio facta filio in potestate non tenuit ab initio: sed morte confirmatur, imputetur in legitimam debitam filio per text. in L. filium quem habentem, secundum lectu. Azo. C. famil. hercis. & tenet Bart. in L. in quartam, colum. pen. ff. ad legem Falcid. & dicit probari in L. etiam, versic. sed, ff. si non mortis, ff. de bono. liber. & cum Bart. tenent communiter Doctores, ut tradit Alexand. & Jason. in L. illud, C.

de collationibus, ubi Jason. col. fin. & approbati videntur hic opinio Angel. in d. leg. illud, quae etiam fuit Jacob. Butric. in L. illam, C. eod. quam etiam tenet Paul. de Castr. in dist. L. in quartam, col. 2. & Decius in dist. leg. illud, col. pen. eod. quod jura simpliciter dicunt, quod donatio inter vivos non imputatur in legitimam: nisi exprimat, L. si quando, §. generaliter, C. de inoffic. testamento, L. si non mortis, in princ. ff. de inoffic. testamento. tunc ergo menti istam L. partitarum, & vide quae dixi in dist. leg. 3.

(4) Eualdad. Sumpta est ex dist. leg. illud, §. ad hoc, C. de collatio. Et tunc infurgit inaequalitas, quando unus filius habet donationem simplicem: alter ob causam, infurgit enim iniquitas, si ille donatarius ob causam conferret, & donatarius simplex non, ubi ergo unus filius habet donationem simplicem: alter nihil, non infurgit inaequalitas, neque collatio locum habet: eodem modo si unus habet donationem simplicem, & ob causam, & alter ob causam tantum: tunc ille qui habet duplicem donationem, conferat donationem ob causam, & non simplicem: quia tunc inaequalitas non fergit, ita Angel. & in dist. leg. illud, qui etiam ibi in fin. dubitat: quid si donatarius simplex non vult conferre neque petit, ut sibi conferatur, an compellatur adhuc ad conferendum? Et concludit, quod sic, per illum leg. quod intellige quando vult succedere: si tamen nolit succedere, non cogetur secundum Paul. de Castr. & Decium ibi, & fecit L. 29. in ordin. Tauri, & an sit alius casus, in quo donatio simplex conferatur, vide, per Bar. & Pau. de Castr. & Jason. in L. partium, quod dotati, C. de collat.

(5) Menguar tanto. Adde auctent. unde si patens, C. de inoffic. testa. & dixi supra leg. proxima, in gloss. antepen.

De quales ganancias non es tenuto el vn hermano de dar parte al otro.

NON es tenuto el hermano, de aduzir a particion con sus hermanos las ganancias, que fiziere por si, que son llamadas, castrense, vel quali (1) castrense peculium, nin las que son llamadas, aduenticias: (2) segund dize en el Titulo (3) que habla del poder que han los padres sobre los fijos. Ca, las ganancias que fizieren en alguna destas maneras sobredichas, quier sean en poder de su padre, o non, (4) fuyas se deuen fer, libres, e quitas, de aquel que las fiziere: e los hermanos non han derecho ninguno en ellas. E otrofi dezimos, que los libros, (5) e las def-

emancipatus confert adventitia, unde cessat dubium quod tradit Decius in dist. L. fin. ubi etiam Jason. dicebat quod posset disputando teneri illa opinio Jacob. de Ravesc. in L. si emancipati, C. eod. quod dispositio dist. leg. fin. non procederet in filius emancipatis, approbat ergo hic contraria opin. quae erat communis, & adde Azo. C. de collat. in summa, in fin. dum tenet sublatam jam in hac materia, collationum differentiam inter suos, emancipatos: de qua vide per Bar. & Doct. in L. si emancipati, C. eod. & limita nisi respectu donationis simplicis, ut dixi leg. proxima, in gloss. 1.

(4) O non. Vides hic clare decisum, quod neque emancipatus confert adventitia, unde cessat dubium quod tradit Decius in dist. L. fin. ubi etiam Jason. dicebat quod posset disputando teneri illa opinio Jacob. de Ravesc. in L. si emancipati, C. eod. quod dispositio dist. leg. fin. non procederet in filius emancipatis, approbat ergo hic contraria opin. quae erat communis, & adde Azo. C. de collat. in summa, in fin. dum tenet sublatam jam in hac materia, collationum differentiam inter suos, emancipatos: de qua vide per Bar. & Doct. in L. si emancipati, C. eod. & limita nisi respectu donationis simplicis, ut dixi leg. proxima, in gloss. 1.

(5) Los libros. Adde L. que pater, ff. familiae hercis. ff. de collat. bono. Cujus distinctio quoad libros, de quibus, hic magis communiter approbatur prout attestatur Alexand. in L. si donatio, C. de collat. & pondera verba hujus, leg. cum dicit diste, ex quo comprobatur prima conclusio Bart. in dist. §. neque castrense, quod si libri sunt empti à patre nomine filii: sed non traditi, non videtur donatio, & sic filios non haberet libros illos praecipuos. Item, & si pater non dedisset libros ipsos, sed pecuniam ad eos emendos, quod idem erit, ut tales libri, sic ex illa pecunia empti, non conferantur, non enim videtur minor presumptio donationis, quando datur filio pecunia, ut ipse suo nomine emat, quam si à patre nomine filii emptio facta sit, & tradito: & ita consulit Cuma. consil. 40. Corneus consil. 225. col. 2. vol. 1. Decius in dist. leg. si donatio, col. fin. licet Anton. de Bar. aliud voluerit consil. 39. Item pondera in hoc de liberis istam leg. partitarum, cum dicit, para aprender, & dist. leg. 3. cum dicit, en que aprendiesse, ex quibus colligitur quod filius solum debet habere praecipuos libros datos ad addiscendum in studio: Non vero libros ad hoc necesarios, unde si ultra libros ad hoc necesarios pater daret alios libros, illi essent conferendi: in datis vero ad addiscendum, sive ad hoc fuissent empti, & traditi, sive pater eos alias habens dedit filio, statim valet donatio, etiam si filius sit in potestate: neque pater posset revocare, ut colligitur ex d. L. 3. in fin. quiddam alias in hoc velint Bar. & Paul. de Castr. in dist. leg. si filia cuius, & Bal. in dist. leg. si donatio, in fin. & si quod approbatur per istas LL. opinio Olofse. & aliorum, qui tulerunt quod libri dati filio scholari, sint ipsius praecipui, quasi sint in quasi castrensi peculio, de aliis vero libris non necessariis ad addiscendum, licet forte necessarii, vel utiles ad munus advocandi, vel iudicandi, non tenebit donatio inter patrem, & filium in potestate: nisi morte confirmetur: nisi pater dedisset eos filio jam Doctore, quia tunc transfret donatio in peculium quasi castrense, & idem si postea efficeretur do-

ctor

LEY V.

Frater non confert fratribus castrense, vel quasi castrense, neque adventitium peculium: neque libros causa studii à patre donatos: neque expensas in studio factas: neque quod militiae causa expensum fuit à patre cum eo, concernunt enim haec non tantum utilitatem privatam, sed & publicam quae versatur in militibus, & studentibus. Hoc dicit.

(1) Castrense, vel quasi. Adde L. 1. §. neque castrense, ff. de collat. bono. & C. si licet, C. de collat. & L. cum duobus, §. idem Papinianus, ff. pro socio. unde, & Clerici, qui veniant ad successione cum aliis fratribus, non conferunt suum peculium, quod in Clericatu degentes acquisierunt, L. sacrosanctae, & ibi Bald. C. de Episc. & Cleric.

(2) Aduenticias. Concord. cum L. fin. C. de collatio, & limita, & intellige, ut per Jason. ibi quando tractatur de successione patris, quod & satis probatur hic.

(3) En el titulo. Supra 4. partit. tit. 17. LL. 5. 6. & 7.

Ley 3. tit. 18. lib. 5. Recop.

despensas (6) que el padre diese a alguno de sus hijos, para aprender alguna ciencia en Escuelas, non gelas pueden contar los otros hermanos en su parte en la particion. Esto mismo dezimos, que las despensas que el padre fiziere, faziendo armar Cauallero (7) a alguno de sus hijos, dandole armas, e cavallo, e las otras cosas (8) que fueren menester, por razon de Caualleria, que non le deuen ser contadas en su parte. E esto es, porque los Caualleros quando roman armas, e los otros que aprenden las ciencias, (9) non fazen esto tan solamente por pro de si mesmos; mas aun, por pro comunal de la gente, e de la tierra en que bienen.

LEY VI.

Como, la dote, o el arra, que rescibe el padre por su hijo, o por su hija, non deve venir a particion entre los otros hermanos.

Otre, o arra seyendo dada de otro al padre,

Por vivo patre, secundum Bart. & Paul. ubi supra, & Decium in diu. leg. si donacione, colum. fin. ubi post alios quos alios hoc limitat, nisi resultaret magna inaequalitas inter fratres, quod quando sit iudicis arbitrio committitur, & facit etiam ad hoc quod not. Angel. in L. filia licet, ad finem, C. de collatio. ubi dicit quod quando effect aliqua presumpcio, quod pater non habuerit animum donandi, veluti si ejus patrimonium non erat ita amplum, & habeat plures filios, & libri erant multi, & magni valoris, non est verisimile patrem voluisse depauperare alios, quibus opes magis necessariae sunt, quam studentibus: & sic tali casu libri essent conferendi, & nota quod his casibus, in quibus filius teneretur libros conferre, satis est si pro libris conferat ætimationem librorum, secundum Baldum in L. Macedoniani, C. ad Macedoniam, per gloss. in L. nepos procolo, ff. de verb. signifi. tradit etiam Decius in diu. leg. si donacione, in fin. & voluit etiam Paul. in diu. leg. filia cuius.

(6) E las despensas. Adde d. L. 3. tit. 4. 5. partit. & Bart. in diu. leg. 1. §. neque castrense, col. 4. versic. quero hic loquitur, ubi notabiliter dicit, quod si apud patrem est res pecunia castrensis, vel quasi castrensis peculii, vel adventicia, ut bona materna existentia in pecunia, tunc in dubio de tali pecunia videtur datum, arg. L. ne sentias, ff. de negot. gest. subdit Bart. & aliam rationem dicens præterea pater est legitimus administrator adventitorum, ideo in dubio præsumitur facere administratorio nomine, L. cum post, §. 1. ff. de administr. tut. & ista ratio Bart. videtur concludere, etiam si filius non haberet pecuniam in bonis maternis, & facit ad hoc, quod notat idem Bart. in leg. sicibus, ff. de pecul. leg. subdit Bart. non obstat, L. fin. C. de dotis promission. quia illud in dote, & donacione propter nuptias ad quod onus pater tenetur, & cogitur, L. qui liberos, ff. de ritu nuptiar. sed ad expensas studii pater cogi non potest. Et ideo indubio præsumendum est expendere de bonis filii, allegat text. quem dicit ad hoc videtur expressum in leg. fin. ff. de petit. hered. Adverte tamen, quod istud quod pater non tenetur, neque cogi potest ad expensas studii pro filio, limitari debet præterquam in studiis necessariis, sine quibus homo, secundum consuetudinem, & conditionem suæ personæ vivere non potest, ut quod addiscat grammaticam, & similia: ad hoc enim tenetur pater, velut ad impensam necessariam: secus autem in studiis in quibus homines dicuntur militare, & sine quibus quis potest honeste vivere, secundum conditionem suæ personæ, quo casu procedit primum dictum, ita declarat Bart. in leg. de bonis, §. non solum, ff. de carboni. edit. vide etiam per Lucam de Penna in leg. 1. C. qui aetate, lib. 10. Item nota, quod si filius male consumat,

(1) por razon de casamiento de su hijo, o de su hija, (2) aquello que le fuesse dado en esta manera, en salvo finca al hijo, o a la hija, y por quien fue dada: e non le pueden demandar parte della los otros hermanos, nin la deuen auer. E esto es, por el cargo que le finca de mantener el casamiento con aquella dote. E por tales bienes non es tenuto de partir el vn hermano con los otros. Mas si el padre diese dote con su hija, e por su hijo, o fiziesse donacion, o arras, a su muger; estonce deve ser guardado lo que diximos de suyo, en la ley que comienza, Todas las cosas. Otrofi dezimos, que si el hijo fiziere algunas debdas en vida del padre, por su mandado (3) o que se tornaron en pro del, que tales debdas como éstas deuen ser pagadas communalmente de los bienes de la heredad del padre. E aun dezimos, que si alguno de los here-

L. 3.
tit. 8.
lib. 5.
Recop.

quod sibi datur in studio, vel pro libris, quod illa pecunia computabitur sibi in legitimam, secundum Bald. in autent. quod locum, col. 1. versic. ultimo nota. C. de collat. & tradit etiam Joann. de Plat. in leg. licet, C. de decurio. lib. 1. & Angel. in leg. patria licet, C. de collat. de eo. qui miser. & ignorans in patriam redit, & adde Bald. in leg. si filiusfamilias, C. famul. herisc. quod quando filius non studet: cum tunc libri non sint ejus arma, tunc iudicatur, ut simplex peculium. Et de obligationibus, quas filius fecit in studio, an tenentur solvere fratres? Vide per Bald. in diu. §. impuati, & in leg. filia cuius, col. 4. C. famul. herisc. ubi post Bart. concludit, quod si factum est in vita patris tale debitum occasione studii: & est licitum, & honestum, quod fratres tenentur solvere de communi per iura ibi allegata, & ibi vide, an filius possit perficere studium mortuo patre communibus expensis? Et per Bart. in diu. §. nec castrense, col. fin. & adde Bart. in leg. Lucius, §. idem, respondit, ff. ad municip. & Joann. de Plat. in leg. unica, C. de peric. success. parent. lib. 10. & Albert. in leg. si filia, §. neratius, ff. famul. herisc.

(7) Armar cauallero. Adde L. 1. §. neque castrense, ff. de collat. honor. & L. si filiusfamilias, C. famul. herisc.

(8) Las otras cosas. Vide in diu. leg. si filius, & ff. de castrense. pecul. per totum.

(9) Que aprenden las ciencias. Nota hic, cum æquiparatur scholarem ad discendum militi armatæ militiæ, & facit pro dicto Odofred. quod supra retuli in gloss. super parte libros, & nota hic, quod interest Reipublicæ, quod Civitas sapientibus hominibus repletur, vide in proæmio institut. in fin. & L. advocat. C. de advocat. diverso. iudicio, & L. laudabile, & L. 1. C. de stud. liberæ. Urbis Roma, lib. 11.

LEX VI.

Non tenetur filius dotem, aut dotacionem propter nuptias in ejus matrimonio patri per extraneum datum conferre: & antea deducantur de communi debita filii in patris utilitate contracti, & etiam expensæ causa prædiorum, aut fructuum factæ: sunt inter fratres communiter dividendæ. Hoc dicit.

(1) Al padre. Etsi habeat filium in potestate.
(2) O de su hija. Concordat cum leg. si filia, nuptia, §. hoc amplius, & cum leg. si maritus, in fin. & L. fundus, qui in princ. ff. famul. herisc. & adde quod not. Specul. tit. de iudic. §. sequitur, vers. quid si communione manente, & L. uxor, C. famul. herisc. & Bald. novell. in tractat. de dote, fol. 35. col. 4. in 30. & 31. privileg.
(3) Por su mandado. Concordat cum leg. si filia, §. si filiusfamilias, ff. famul. herisc. & cum dictis Azor. C. de in summa, col. 4. versic. item debita.

deros rescibiesse (4) los frutos de la heredad, que tenuto es de los aduzir a particion entre los otros herederos. E si algunas despensas (5) fizo a pro de la heredad, o en coger los frutos, deve ser entregado dellos; e lo al que finca deuen partir entre si, como dicho auemos.

LEY VII.

Quales de los herederos deuen tener los preuillejos, e las cartas de la herencia, quando el testador non lo ouiesse mandado.

Preuillejos, o cartas seyendo falladas en los bienes del finado; si los herederos fueren muchos, aquel las deve tomar en fieldad, que mayor parte (1) ouiere en la herencia. E otrofi deve dar traslado dellas a los otros herederos: e mostratles el original dellas, quando menef-

ter les fuere. E si los herederos fueren iguales en las partes de la herencia, aquel las deve tomar en fieldad, que fuere mas honrrado, (2) e mas anciano, (3) e dene mejor fama. Pero si muger fuere entre ellos, muger sea mas honrrada, o de mas alto lugar, que los varones, por esto non las deve ella tomar, mas alguno de los varones. E si fueren iguales en las partes de la heredad, e en honrras, e en las otras cosas, estonce deuen echar fuertes, qual dellos las terna; e aquel a quien cayere la fuerte, las tenga, e de traslado dellas a los otros, segund que es sobredicho. E si acaesciere, que se non acuerden en fazer esto, estonce dezimos, que las deuen meter en fieldad en Sacristania de alguna Eglefia, que las guarden fasta que sean auenidos.

LEY

(4) Rescibiesse. Sive eos percipiat post additam hereditatem, sive antea, ut in leg. inter cohæredes, §. fructus, ff. famul. herisc. & L. non est ambiguum, C. eod. & L. item ex diverso, ff. eod.

(5) Despensas. Concordat cum leg. bis consequenter, §. sumptus, ff. famul. herisc. & L. heredes, §. si unus, ff. eod.

LEX VII.

Non dividantur instrumenta hæreditaria: sed sint apud hæredem majoris partis, & det cæteris copiam: sed si sunt æquales, teneat ea honoratior, & antiquior, & melioris famæ, nisi sit femina, cui etiam nobilitati præfertur marculus, & autem in omnibus sunt æquales, forte dirimatur, aut donec concordent deponantur. Hoc dicit.

(1) Que mayor parte. Concordat cum leg. si qua sunt cautiones, ff. famul. herisc. & cum nota. per Azor. C. eo. in summa, col. 3. versic. item veniunt tabula, vel cautiones: Si autem alteri hæredum prælegatæ sint cautiones, vel instrumenta: tunc traduntur ei: sed non priusquam hæredes descriperint, & cavebit hic prælegatarius, ut quoties desiderata fuerint rationes fiet copia illarum, L. Pomponius, ff. eod. & infra L. proxima.

(2) Mas honrrado. Nota hic de digniori præferendo adde L. procurator, C. de edend. ubi Bald. dicit, quod in his, quæ jam essent ordinatæ superveniens dignitas nihil operaretur, & allegat ibi bonas leges, si tamen dignior factus esset postea utilior, propter malefium, instrumenta essent eidem auferenda: & deponenda penes digniorem: quia instrumenta penes vilem personam non debent stare: eliditur enim ex hoc virtus instrumenti, vide ibi per eum: & quid si magis dignus, & idoneus, penes deposita instrumenta, moriatur, an auferri debeant ejus hæredi, ut dentur alteri magis idoneo, quam tunc illius heres? Floria. movet questionem in diu. leg. si qua sunt, & reliquit cogitandum: & forte ex dict. Bald. ubi supra, videtur decidi, quod non, nisi talis hæres sit factus vili propter malefium. Et dominus habens directum dominium, censetur dignior, quam habens utile: ut tradit Bald. in leg. 2. col. 1. in 2. lectur. C. de jur. empbi. Ille etiam debet prius suum votum deponere, qui est dignior, ut habetur in Ecclesiastico: loquere major natum: te ergo decet primum verbum, & tradit Bald. in cap. 1. de contro. feud. apud parei ter. & videbis in hoc decisionem primam in decisione Neapolitana. Mathæi de assitio. ubi facit mentionem de isto dicto Bald. ubi tradit, quod senior debeat ultimò votare, & adde, quæ tradit Specul. tit. de ad-

vocat. §. jam nunc videndum, versic. juniores, tamen & in tit. de disputation. & allegat. advocat. §. post hoc in fin. Quid autem de instrumentis rei legatæ, an adhuc debeant remanere penes hæredem, vel tradi debeant legatario, vide in leg. instrumenta, C. de fideicom. & Bald. in leg. si prædior. C. ad leg. falcid. ubi dicit, quod remanere debeant penes hæredem originalia, per dict. leg. instrumenta, nisi tota res sit legata: quia tunc etiam originalia debentur accessorie alleg. Specul. tit. de instrument. edit. §. nunc aliqua, versic. sed queritur.

(3) Mas anciano. Concordat cum leg. fin. ff. de fide instrum. & de qua sumpta fuit ista lex, & pondera cum dicit seniores, & honorabiliores: nam tunc senior præfertur, cum cetera sunt paria, si enim constaret de alterius penore fide, vel virtute, tunc major ætas, vel annorum numerus non esset attendendus: sed eligetur habens majorem fidem vel virtutem, in autentico de Monacho. §. fin. & L. posterior, C. de offic. resto. proxim. Item est non constet de alterius penore fide: si tamen ætas unius est magis apta naturæ rei, de qua agitur, ille præfertur, L. præcipit, ff. de adili. edit. L. ob carmen. §. fin. ff. de testib. & Floria. in diu. leg. fin. & nota hic de prærogativa seniorum, adde, quod ad seniores pertinet convocatio ca. ubi non est alius peputatus, secundum Innocent. in cap. 1. de majorit. & obed. & ibi Archiac. in cap. domino sancto, 50. distinct. & dicit Bald. in §. præterea ducatur, de prohibito. feud. alien. per Federic. quod si dominus feud. decedit pluribus filiis relicto, quod ipsi inter se ordinant, quod vel vassallus possit eligere, est non ordinant, quod vel vassallus possit eligere, cui præfert secundum quosdam, vel secundum eum, qui facit fidelitatem antiquiori per text. in diu. leg. fin. ff. de fide instrum. & per notata per Innocent. ubi supra. Item in beneficiis conferendis præferendus est senior, ut tradit Barba. consil. 23. scriptis spalmista, 1. vol. Rochus in tractat. de jur. patronat. fol. 8. col. 3. ubi etiam allegat quoddam consilium Bald. Et ubi duo præsentantur ad regimen hospitalis, senior in dubio est præferendus, ut tradit Rochus in eodem tractat. fol. 19. col. 1. allegans Bald. in diu. consil. quod inveniet, 4. volum. secundum noviore impressionem, consil. 167. incipit ordinatio testamenti, & claves custodiæ debent esse penes seniores, L. cum pater, §. pater pluribus, ff. de legat. 2. & ubi sunt duo extrema, & dubitatur de medio: cui extremorum debeat applicari, vel à quo denominari, applicari debet: & denominari à verustiori, tanquam à nobilitiori, L. in finibus, ubi Floria. ff. fini. regundo.

L E Y VIII.

Aut. 2. tit. 8. lib. 9. Recop. Como, aquel que tiene los preuilejos, e las cartas de la herencia, por mandado del testador, los deve mostrar a los otros, cada que les fuer menester.

MAndando el fazedor del testamento señaladamente a alguno de los herederos, (1) que el tenga en su poder, e en guarda, los preuilejos, e las cartas de las cosas de su herencia; dezimos, que en ante que sea entregado de tal manda, deve dar el traslado a los otros, que son herederos escritos en el testamento con el. E otrofi les ha de dar recabdo, que cada que menester ouieren el original de aquel preuilejo, o de aquella carta, para mostrarlo en juyzio, o fuera de pleyto, que lo muestre. E aun dezimos, que si ficiese manda el testador a alguno de los herederos apartadamente, de algund siervo que ouiesse seydo su Mayordomo, (2) e que ouiesse tenido en su poder los escritos de las rentas, e de las despensas de los bienes del finado, non deve ser entregado del siervo, aquel a quien es mandado, fasta que de cuenta (3) a los otros herederos, de todas las cosas que touo en su poder.

L E X VIII.

Si testator iussit ponere aliquem heredem instrumenta esse: prius debet ceteris copiam dare: & cave- re de edendo originale si opus fuerit. Item seruo ad- ministratore coheredi praelegato prius est ceteris reddenda administrationis ratio, quam coheredi seruo tradatur. Hoc dicit.

- (1) Alguno de los herederos. Concord. cum L. pomponius. ff. famil. hercif.
(2) Mayordomo. Adde dist. leg. pomponius, in princ.
(3) Fasta que de cuenta. Inferitur ex hoc Floria. in dist. leg. Pomponius, in princip. quod si testator legavit ancillam, quae tenebat telam, vel banchale, vel quid simile quod haeres non teneatur illam tradere legatario ante illud opus completum, & quod cum ista redditio rationis retardet istam praestationem, debeat etiam retardare executionem personalem in talem actorem, & facit etiam, L. cum seruus, ff. de conditio. & demonstra. & in cap. 1. de obiga. ad ratioc. & adde quod not. Bald. in L. 1. C. de seruo commu. man. & Joann. de Plat. in L. 1. C. de rei postula. lib. 10.

L E X IX.

Facta judicialiter haereditatis divisione iudex faciat coheredes ad invicem de evicione promittere: sed si a patre; vel testatore sit facta divisio, non tenetur unus alteri re suae partis evicta. Hoc dicit.

- (1) Que den recabdo. Concord. cum L. heredes, S. item curare, ff. famil. hercif. & licet ista cautio non praestetur, adhuc agitur de evicione: ut tenet Azo. C. eod. in summa, col. fin. versic. est autem iudicis officium, & gloss. in dist. S. item curare, & probatur in L. si familiae, C. eod. ubi vide gloss. notabilem in ista materia, & Decium consil. 41.
(2) Partieffe el mismo. Ortum habet a L. cum pater, S. evictis, ff. de legat. 2. & limita, nisi respectu legiti-

L E Y IX.

Quando la particion es fecha delante del juez, o por su mandado, como deuen dar recabdo los vnos a los otros, de fazer sanas las cosas que cupieren en parte a cada uno.

POr fazer particion de los bienes que han en vno los herederos viniendo delante del Judgador, develes de su oficio mandar, despues que la-particion es fecha, que den recabdo (1) los vnos a los otros, que si alguno otro extraño demandasse despues alguna cosa, de las que cayessen en parte a alguno dellos, mostrando que ha derecho de la vniere, toda, o parte della, que si le viniere por juyzio, los otros herederos sean tenudos de fazerle emienda de aquello que así perdia. Pero si el padre, o el testador, partieffe el mismo (2) la heredad en su vida entre los herederos a su finamiento, si despues que el finasse, venciesen alguno dellos en juyzio alguna de las cosas que le vinieron en su parte, estonce los otros herederos non serian tenudos de fazerle emienda ninguna.

L E Y X.

Que poderio ha el juez, ante quten vienen a pleyto los herederos en razon de la Particion.

Poderio ha el Juez ante quien pidieren la particion los herederos, de la mandar fazer en la manera que el entendiere que sera mas guisada, (1) e mas a pro dellos. E porende, quando el viesse que alguna casa, o viña, (2) que de-

ma per L. scimus, in princ. C. de inofficiso testa. & not. Alberic. in dist. leg. heredes, in S. nihil, & in dist. S. item jurare, & vide circa istam divisionem, que fit a testatore, Barto. in L. qui Roma, S. duo fratres, in fin. questio. ff. de verborum obligat. limita, & istam L. & dist. S. evictis in re per testatorem possessa: secus vero si non esset possessa, ut vult Bar. in dist. S. evictis, dum responder ad L. cum alienam, in fin. C. de legat. Limita etiam hoc habere locum, nisi constaret de voluntate testatoris fuisse, quod aequalitas esset inter haereses servanda, ut tradit Decius consil. 349. incipit: consultius excellentissimus, in secundo dubio.

L E X FINALIS.

Judex tenetur interponere vices suas inter coheredes discordantes ad invicem: ut commode, & sine damno fiat divisio, item orta quaestione de confinibus vada ibi iudex: & si potest per antiquos limites determinare, bene quidem, alias novos limites fieri mandet, & parti non obedienti poenam arbitratiam apponat. Hoc dicit.

- (1) Mas guisada. Concord. cum L. item labeo, S. 1. & cum L. antepen. ff. famil. hercif. & cum S. si familiae inst. de offic. judic. unde, & adjudicare potest iudex uni proprietatem, alteri usufructum, L. si quis patans, S. pen. ff. commun. dividun. quod dicit notabile Azo. C. famil. herc. in summa, col. fin. versic. item, quod notabile est, & semper intellige existente iusta causa, ut subicit ista lex, & gloss. inveniit contra malevolos, & pessimos heredes qui livore moti, volunt haereditarias possessiones dividi per sulcos: ut partias, non enim debet fieri divisio, ita ut patrimonium contumpatur, vide gloss. in L. 2. C. quando, & quiuis, 4. part. lib. 10.

- (2) Casa, o viña. A fortiori si sit equus, vel bos, secundum Olofred. & Floria. in dist. leg. antepenul. & habes infra in ista leg. Floria. ubi supra idem de na-

denia ser partida entre ellos, se menoscabaria mucho (3) por fazer muchas partes della, bien puede mandar que la aya toda el uno, o los dos. (4) E puede fazer obligar, a aquel, o aquellos que la ouieren, que den por su parte a cada vno de los otros, tantos maravedis, quanto el almare (5) que podrian valer las sus partes, que auian en aquella casa, o en aquella viña, si partida fuessé. Esto mismo deve fazer en las cosas que son atales, que se non pueden partir segund natura guisadamente, así como cauallo, o otra bestia: ca deuelo apreciar, quanto vale, e darlo al vno, e mandarle, que segund aquel apreciamiento, que de su parte a cada vno de los otros, en dineros: e los herederos son tenudos, de fazer lo que les el Juez mandare en esta razon. Otrofi dezimos, que leuantandose desacuero entre los herederos, o entre los otros con quien ouiesen sus heredades vezinas, sobre los mojones, o los terminos de algun campo, o de otra heredad (6) de la herencia, de manera, que se non puedan auenir a partirlo; estonce, para toller tal desacuero-

Partida VI.

vi dicit reprehendens factum Fabii Labeonis, qui cum a Rege Antiocho, quem bello superaverat, ex foedere acto deberet accipere dimidiam partem navium, medias omnes secuisse fertur, ut cum tota classe privaret, ut refert ad hoc Valerium.

- (3) Mucho. Nota hoc, & facit, L. nam, & si fur. in final. & que ibi notatur per Gloss. & Doctor. ff. si cert. peta. & illa res non dicitur posse dividi, quae si divideretur esset cum deterioratione, ut hic, & tradit Bal. in L. sancimus in fine, in princ. C. de dona.

- (4) O los dot. Concordat cum iuribus, de quibus in gloss. 1. cum L. 1. & L. ad officium, C. de commun. divid. & cum S. quedam, inst. de actio. & intellige, quod illi, vel illis est per iudicem adjudicanda, qui vicerint in licitatione, ut in dist. leg. 1. & L. ad officium, & debet tota res estimari, & licitari, ut in L. maius, S. fin. ff. famil. her. & not. gloss. in dist. leg. 1. C. commun. divid. cum enim res commode dividi non potest, veniendum est ad licitationem, ut in dist. leg. 1. & L. ad officium, dicit tamen Bal. in L. sancimus, in princ. circa fin. C. de dona. quod si tu & ego habemus commune hospitium, & non potest commode dividi, quod iudex debet deferre licitationem habentem majorem partem: quia aliquid debet operari major pars. Et advertit, quia Jalon. in S. quedam, inst. de actio. colum. 8. versic. dicebat tamen singulariter, Bal. aliter refert istud dictum Bal. scilicet, quod Baldus velit, quod si in licitatione rei, que non potest commode dividi, consortes sunt pares: quia neuter offert majus pretium altero, quod hoc casu praeratur habens majorem partem, quod licet secundum eum Baldus aperte non dicat) placet Jalon. per text. in dist. leg. sancimus, in princ. & per ea que notat. Baldus post gloss. in lege final. C. communia de legat. certe Bald. non dicit, quod a Jalone refertur: sed prout retuli, superius, & sic quod habens majorem partem sit primus, qui licitet, & si habens minorem, plus non offerat, res maneat apud habentem majorem partem licitantem, quod tamen factis in idem recidit: cum intelledu Jalon. Admittitur aliquando tertius ad licitationem ex causa, secundum quod habetur in dist. leg. ad officium, quid tamen si talis tertius, sit animosus plus offerens, quam res valeat? Vide per Bald. in dist. leg. ad officium, & per Jalon. in dist. S. quedam, & per Angel. & Imol. in L. qui Roma, S. coheredes, ff. de verb. oblig.

- (5) Quanto el asunare. Hoc procederet, quando co-

do, deve el Juez yr a aquel campo, o aquella heredad, e ver (7) que es aquello sobre que se desacuerdan. E si fallare y mojones antiguos, (8) porque lo pueda determinar, deve y fazer aquello que entendiere que sera mas aguilado, porque cada vno aya su derecho: e si los mojones, o los terminos, fueren entremezclados, de guila, quel mojon, o el termino de la heredad del vno, entre en la del otro, si por aquella entrada puede nacer contienda entre ellos, estonce deve mandar mudar los mojones, e ponerlos de manera, que aquella contienda pueda ser tollida. E deve condenar a aquel a quien acrefciere en la su heredad por razon del mudamiento de los mojones, que de al otro tantos maravedis, quantos entendiere que vale la tierra que le toma por endereçar los mojones: (9) e los herederos, e los otros que vienen a la particion, deuen obedecer al Juez en estas cosas sobredichas; e a los que lo non fizieren, pudeses poner pena de pecho, segund su aluedrio, fasta que gelo faga fazer.

ii

TI-

haeres, vel consecuti non essent concordēs in licitando, tunc enim aestimatio rei sit iudicantis arbitrio, vel per peritos in arte electos per iudicem, ut declarat Angel. in L. 2. C. commun. divid. ad fin.

- (6) Campo, o de otra heredad. De rustica, intellige: nam inter praedia urbana, non datur hoc iudicium finium regundorum, L. quaria, S. hoc iudicium ff. fin. regund.
(7) E ver. Concord. cum L. si irruptione, in princ. & S. ad officium, ff. finium regundo. & not. de visione iudicis oculari, quae confert in multis, de quibus per Alberic. in dist. S. ad officium.

- (8) Mojones antiguos. Concord. cum L. in finalibus, ff. finium regund. & standum est finibus antiquis, nisi novi probentur, ut hic, & in dist. leg. in finalibus, & L. 2. & ibi Bal. C. finium regund. ubi etiam dicit Bald. quod termini apparentes habentur loco instrumentorum, & quod quanto antiquiores, tantum sunt efficaciares, & ubi isti non apparent probantur fines per liberos antiquos: vel per testes, & famam cum aliis adminiculis, cap. cum causam, de probat. cap. cum olim, de censib. & speciale est in finibus, quod per arg. probentur secundum Joann. And. in cap. si Papa, de privileg. lib. 6. & vide per Floria. in dist. leg. in finalibus, & Decium consil. 109. & advertit, quod ubi esset incertitudo de limitibus intermediis: extrema autem essent certa, accepta chordula debet mensurari, de uno extremo certo ad aliud certum: & media debent regulari per ista extrema: quia ex extremis colligitur medium, ut in cap. quia sunt culpa, & ibi not. gloss. 28. dist. & vide gloss. in cap. in die, de consecrat. dist. 5. & Specul. tit. de proba. S. 1. col. fin. versic. sed queritur, & confert optime quod not. Bart. in suo tract. de alivio. figura 20. & post eum Bald. in L. item lapilli. col. 4. ff. de rer. divis. ubi dicunt, quod si ex conventionie partium sunt confixi clavi, ab extremitatibus utriusque Ripae fluminis, ut per eos mensuretur quantum possit altitari clusa, & postea unus clavus sit ablatu, & non appareat ubi erat quod tunc ex altero transducta linea per directum ponitur clavus qui est ablatu, ita quod tota linea sit equalis, sic etiam unum extremum regular plura extrema, in dubio, arg. L. 1. ff. de reb. dub. & ejus praesumuntur esse media cuius sunt praecedentia, & sequentia, ut adducit And. de licr. in rubric. que sunt rega. in princ.

- (9) Los mojones. Concord. cum L. 2. S. judic. & L. 3. & 4. in princ. ff. fin. regund.